

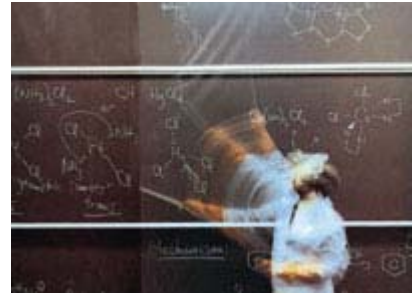
Πλανήτης ΓΗ

Διδάγματα από τα πανεπιστήμια στις ΗΠΑ

Του ΤΑΚΗ ΜΙΧΑ

Πολλά ενδιαφέροντα διδάγματα μπορεί να αποκομίσει κάποιος από τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το σύστημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις ΗΠΑ εν όψει φυσικά και της μελλοντικής κατάργησης του άρθρου 16 και την πιθανή λειτουργία μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ανώτατη μη κρατική εκπαίδευση στις ΗΠΑ είναι από τις καλύτερες στον κόσμο. Πανεπιστήμια όπως το Χάρβαρντ, το Γέιλ, το Στάνφορντ, το MIT κατατούν συνεχώς τις πρώτες θέσεις στις διεθνείς αξιολογήσεις, ενώ είναι αμφίβολο αν στην πρώτη εικοσάδα συμπεριλαμβάνεται και κάποιο ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο -πλην της Οξφόρδης. Ομως από την άλλη πλευρά είναι επίσης γεγονός ότι η πανεπιστημιακή εκπαίδευση στις ΗΠΑ ολοένα γίνεται και περισσότερο δυσπρόσιτη στα άτομα που προέρχονται από τα κατώτερα οικονομικά στρώματα.

Έτσι το 90% των φοιτητών του Χάρβαρντ προέρχονται από οικογένειες των οποίων το εισόδημα υπερβαίνει το μέσο όρο (πάνω από 55.000 δολ.) -οι περισσότεροι μαθητές συνήθως προέρχονται από οικογένειες που κερδίζουν μεταξύ 110-200 χιλ. δολάρια ετησίως. «Δεν εκπλήσσει» γράφει ο Αντρίου Ντελμπάνκο στο «New York Review of Books», «ότι πολλά πλουσιόπαιδα πάνε στα πλουσιότερα πανεπιστήμια της χώρας. Πάντοτε έτσι ήταν. Όμως σήμερα οι φοιτητές είναι πλουσιότεροι από προηγούμενες γενιές». Υπολογίζεται ότι στα 150 καλύτερα πανεπιστήμια της χώρας ο αριθμός των φοιτητών που προέρχονται από τα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα δεν υπερβαίνει το 3%.

Εκ πρώτης όψεως θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτό είναι αυτονόητο. Στο βαθμό που τα διδάκτρα είναι υψηλά (περίπου 45.000 δολάρια ετησίως), οι μόνοι που μπορούν να αντεπεξέλθουν είναι οι εύποροι. Όμως η απλή αυτή απάντηση είναι λανθασμένη. Η εικόνα είναι πιο σύνθετη. Όλα τα κορυφαία πανεπιστήμια έχουν εκτεταμένα συστήματα υποτροφιών και προσπαθούν να διαμορφώσουν το σύστημα εισαγωγής με τέτοιον τρόπο, ώστε να μη λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικές δυνατότητες των υποψηφίων. Το σύστημα των υψηλών διδάκτρων έχει στη βάση του και ένα αναδιανεμητικό ρόλο: Οι πλούσιοι πληρώνουν υψηλά διδάκτρα για να μπορούν πολλοί φτωχοί φοιτητές να σπουδάζουν δωρεάν. Πολλά καλά πανεπιστήμια καταβάλλουν συστηματικές προσπάθειες να προσελκύσουν υποψήφιους από τις φτωχογειτονιές, ενώ άλλα έχουν καταργήσει πολλές διατάξεις (όπως π.χ. το σύστημα της πρόωρης αίτησης) που ευνοούσε τους γόνους εύπορων οικογενειών.

Το μεγάλο λοιπόν πρόβλημα σήμερα δεν είναι ότι τα φτωχά αλλά προικισμένα παιδιά δεν θα φοιτήσουν στα καλά πανεπιστήμια επειδή δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στα διδάκτρα. Το μεγάλο πρόβλημα είναι ότι ελάχιστα από τα παιδιά που προέρχονται από τα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα θα προσπαθήσουν να φοιτήσουν στα καλά πανεπιστήμια. Το πρόβλημα δεν είναι ότι η αίτησή τους απορρίπτεται αλλά ότι συνήθως δεν υποβάλλουν καν αίτηση. Τα παιδιά των φτωχότερων οικογενειών από πολύ νωρίς στην εκπαίδευσή τους αρχίζουν να υστερούν όσον αφορά τις γνωστικές ικανότητες, προσδοκίες και τα κίνητρα.

Είναι ενδιαφέρον ότι πολλά από τα μέτρα τα οποία ελήφθησαν κατά καιρούς για να αυξηθεί η πρόσβαση στα καλά πανεπιστήμια των προικισμένων παιδιών από τις χαμηλά εισοδηματικές τάξεις είχαν μακροπρόθεσμα το αντίθετο αποτέλεσμα. Έτσι π.χ. το σύστημα των τυποποιημένων εξετάσεων (SAT) υιοθετήθηκε πριν από 50 χρόνια για να σπάσει το μονοπώλιο της εισόδου των προνομιούχων και να επιτρέψει σε φτωχά παιδιά να συναγωνιστούν επί ίσοις όροις.

Όμως το σύστημα αυτό σήμερα έχει γίνει ένα όργανο στα χέρια των πλουσίων, που έχουν τη δυνατότητα να στέλνουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά σχολεία και να τους κάνουν φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα. Μ' αυτό τον τρόπο επιτυγχάνουν να αποκτήσουν υψηλότερους βαθμούς στα SAT και να διασφαλίσουν μια θέση σε ένα καλό πανεπιστήμιο -δυνατότητες που δεν έχουν οι φτωχοί.

Φυσικά αυτή η κατάσταση εμπεριέχει ένα μεγάλο ηθικό και οικονομικό κόστος. Το γεγονός ότι μόνο οι εύποροι έχουν πρόσβαση στα κορυφαία εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας σημαίνει ότι υπάρχει μια σοβαρή διάσταση μεταξύ του ιδεώδους της ισότητας ευκαιριών, πάνω στην οποία βασίζεται η αμερικανική κοινωνία, και της πραγματικότητας των συνεχώς αυξανόμενων ανισοτήτων.

Το κόστος δεν είναι μόνο ηθικό αλλά και οικονομικό. Η κοινωνία με αυτό τον τρόπο χάνει πολλά καλά μυαλά, τα οποία κάτω από ένα διαφορετικό σύστημα θα είχαν πολλά να συνεισφέρουν.

Αν επιστρέψουμε τώρα στη συζήτηση στην Ελλάδα, το πρόβλημα με τη λειτουργία μη κρατικών πανεπιστημίων δεν είναι τόσο, όπως υποστηρίζει η Αριστερά, ότι τα διδάκτρα θα λειτουργήσουν απαγορευτικά. Ένα εκτεταμένο σύστημα υποτροφιών μπορεί να αντιμετωπίσει αυτό το θέμα. Το πραγματικό πρόβλημα, όπως βλέπουμε και από τις ΗΠΑ, είναι ότι η ποιότητα της δημόσιας πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε συνάρτηση με τις εν γένει δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά των οικονομικά ασθενέστερων οικογενειών, θα τους έχει στερήσει τις γνωσιολογικές δυνατότητες και τα κίνητρα να φοιτήσουν σε καλά ΑΕΙ.